

ПОЛЬОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ

МАРІЯМПІЛЬ V – НОВА СЕРЕДНЬОПАЛЕОЛІТИЧНА ПАМ'ЯТКА
ГАЛИЦЬКОГО ПРИДНІСТЕР'Я

Олександр СИТНИК¹, Андрій БОГУЦЬКИЙ², Марія ЛАНЧОНТ³, Олена ТОМЕНЮК^{1,2},
Руслан КОРОПЕЦЬКИЙ¹, Кароль СТАНДЗІКОВСЬКИЙ³, Пшемислав МРОЧЕК³

¹ Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України,
вул. Винниченка, 24, 79008, м. Львів, Україна, e-mail: ruskor@ukr.net

² Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. П. Дорошенка, 41, 79000, м. Львів, Україна,
e-mail: pleistocene@ukr.net, prostolena.87@ukr.net

³ Університет Марії Кюрі-Склодовської,
ал. Красніцька, 2cd, 20-718, м. Люблін, Польща, e-mail: lanczont@poczta.umcs.lublin.pl,
karol.standzikowski@poczta.umcs.lublin.pl, loess@poczta.umcs.lublin.pl

Висвітлено геологічну будову та археологічний матеріал нововідкритої середньопалеолітичної пам'ятки Маріямпіль V, культурний шар якої пов'язаний з елювіальним горизонтом горохівського викопного ґрунтового комплексу (MIS 5). Культурний горизонт пам'ятки виявлено у 2014 р. Він виглядає геологічно непорушеним. У культурному шарі виявлено понад 50 артефактів і рештки зруйнованого вогнища, на що вказують, окрім вугликів та перепалених кісточок, також чотири кремені, що перебували у вогні. Загальна опрацьована колекція культурного шару складається з таких головних категорій: пренуклеуси, нуклеуси, знаряддя, пластини, відщепи, дрібні уламки, скалки-луски. Наявність дрібних лусок вказує на місцеве розщеплення сировини.

За даними OSL-датування для гумусного горизонту горохівського викопного ґрунтового комплексу отримано дати $64,2 \pm 6,7$, $71,5 \pm 6,0$ тис. р. тому, а для елювіального – 112 ± 13 тис. р. тому.

Археологічний матеріал середньопалеолітичної пам'ятки Маріямпіль V технічно, типологічно, культурно та стратиграфічно абсолютно аналогічний до шару III Єзуполя I та шару IV Маріямполя I, що свідчить про досить потужний осередок проживання у цьому районі неандертальських громад.

Ключові слова: середній палеоліт, палеолітична пам'ятка, Галицьке Придністер'я, тераси, горохівський викопний ґрунтовий комплекс, MIS 5, OSL-датування.

Галицьке Придністер'я багате на середньопалеолітичні пам'ятки. Це, перш за все, низка пам'яток в околицях Єзуполя Тисменицького р-ну Івано-Франківщини, серед яких виділяється багат шарова пам'ятка Єзупіль I. Її стаціонарно досліджували впродовж багатьох років, вона добре вивчена і опублікована [Sytnik, Bogucki, Madejska, 1998; Ситник, 2000; Łanczont et al., 2009; Łanczont, Madejska, Bogucki et al., 2015; Sytnyk, 2015]. Середньопалеолітичні артефакти виявлено також у Колодієві, Галичі тощо [Ситник, Богуцький, Кулаковська, 1996; Łanczont, Madejska, Bogucki et al., 2015; Sytnyk, 2015; Богуцький, Ланчонт, Ситник та ін., 2009; Ситник, Коропецький, Богуцький та ін., 2009]. В с. Маріямпіль середній палеоліт виявив Ю. Полянський ще у довоєнні часи [Полянський, 1929]. Пам'ятка мустьєрського часу Буківна IV виявлена геологом Г. Раскатовим у 1948 р. [Раскатов, 1953]. На правому березі Дністра в алювіальних відкладах високої тераси ним зібрано близько 20 крем'яних виробів архаїчного вигляду. За визначенням П. Єфіменка, частина предметів датовано мустьєрською добою [Археологічні пам'ятки..., 1981]. У 1970-х роках на карті Івано-Франківщини з'явилися

нові середньопалеолітичні (?) пункти, відкриті І. Чугайдою у 1972 р. (с. Олешів Тлумацького р-ну) [Археологічні пам'ятки..., 1981] та експедицією під керівництвом Л. Мацкевого у 1975 р. (пункти Мар'ямпіль III, Герасимів XIV, Незвисько XXI [Мацкевой и др., 1976]).

Велику кількість місцезнаходжень із поодинокими виробами (інколи численними колекціями) в результаті багаторічних розвідок по Передкарпаттю в 1960–1970-х роках зафіксував М. Клапчук. Це такі об'єкти, як Буківна IX, X, Олешів III, Братишів III, Паланги III, Верхній Майдан IV, Ланчин VI, Делятин II [Клапчук, 1973], Ісаків I [Клапчук, Микитенко, 1976], Долина II [Клапчук та ін., 1975; Клапчук, 1983].

Усі ці пам'ятки нерівноцінні за кількістю і виразністю підйомного матеріалу, деякі з них представлені лише кількома сумнівними предметами з кременю.

Нашими дослідженнями розпочато вивчення середньопалеолітичної пам'ятки Мар'ямпіль V, культурний горизонт якої виявив археолог О. Ситник у 2014 р. Зі стінки кар'єру видобуто кільканадцять крем'яних предметів та вуглики від вогнища, окремі з яких походять від перепалених кісток тварин.

Пам'ятка Мар'ямпіль V розташована в північних околицях однойменного села Галицького р-ну Івано-Франківської обл., поблизу асфальтної дороги, що з'єднує Водники з Мар'ямполем (рис. 1). Це фактично видовжений мис-вододіл поміж лівим берегом Дністра (рис. 2) і його невеликою притокою Вороницею. Відстань до русла Дністра складає 300–400 м, до р. Ворониці – 150 м. З правого боку дороги (в напрямі на Водники) на правому березі Ворониці кілька років тому закладено крейдовий кар'єр (рис. 3).

Рис. 1. Вибрані середньопалеолітичні пам'ятки Галицького Придністер'я: 1 – Єзупіль I, 2 – Мар'ямпіль V, 3 – Мар'ямпіль I

Fig. 1. Selected Middle Paleolithic sites of Halych-Dnister region: 1 – Yezupil I, 2 – Mariampil V, 3 – Mariampil I

Рис. 2. Річка Дністер у Маріямполі
Fig. 2. Dniester River near Mariampil

Рис. 3. Загальний вигляд кар'єру з видобутку скрем'янілих вапняків верхньої крейди, у покривній пачці якого виявлено середньопалеолітичний культурний горизонт
Fig. 3. General view on the Upper Cretaceous flinted limestone mining quarry with Middle Paleolithic cultural horizon in its covering deposits

Отже, пам'ятка знаходиться в новозбудованому кар'єрі Івано-Франківського ВАТ "Івано-Франківськцемент". В кар'єрі передбачали розробку сенонських скрем'янистих вапняків для потреб заводу.

У північній стінці кар'єру на глибині приблизно 2,5 м знайдено крем'яні артефакти, що залягали *in situ*. Власне зі стінки кар'єру в результаті археологічно-геологічних досліджень 2014 і 2015 років виявлено понад 50 крем'яних предметів¹ (рис. 4) та вуглики від вогнища, окремі з яких походять від перепалених кісток тварин.

Рис. 4. Нуклеус *in situ* у культурному горизонті Маріямпіля V

Fig. 4. Core situated *in situ* in cultural layer of Mariampil V

Стратиграфія. Культурний шар Маріямпіля V залягає інсїтно в елювіальному горизонті горохівського викопного ґрунтового комплексу, аналогічно до культурного шару III Єзуполя I та культурного шару IV Маріямпіля I. Наводимо опис геологічного розрізу лесово-ґрунтової пачки пам'ятки Маріямпіль V за А. Богущким (рис. 5).

Глибина, м
0–1,10

Сучасний ґрунт, западинний варіант. Гумусний (H) горизонт у верхній частині антропогенно денудований на 10–15 см.

¹ У цій статті з огляду на низку поважних причин подаємо аналіз лише 26 артефактів, виявлених 2014 р.

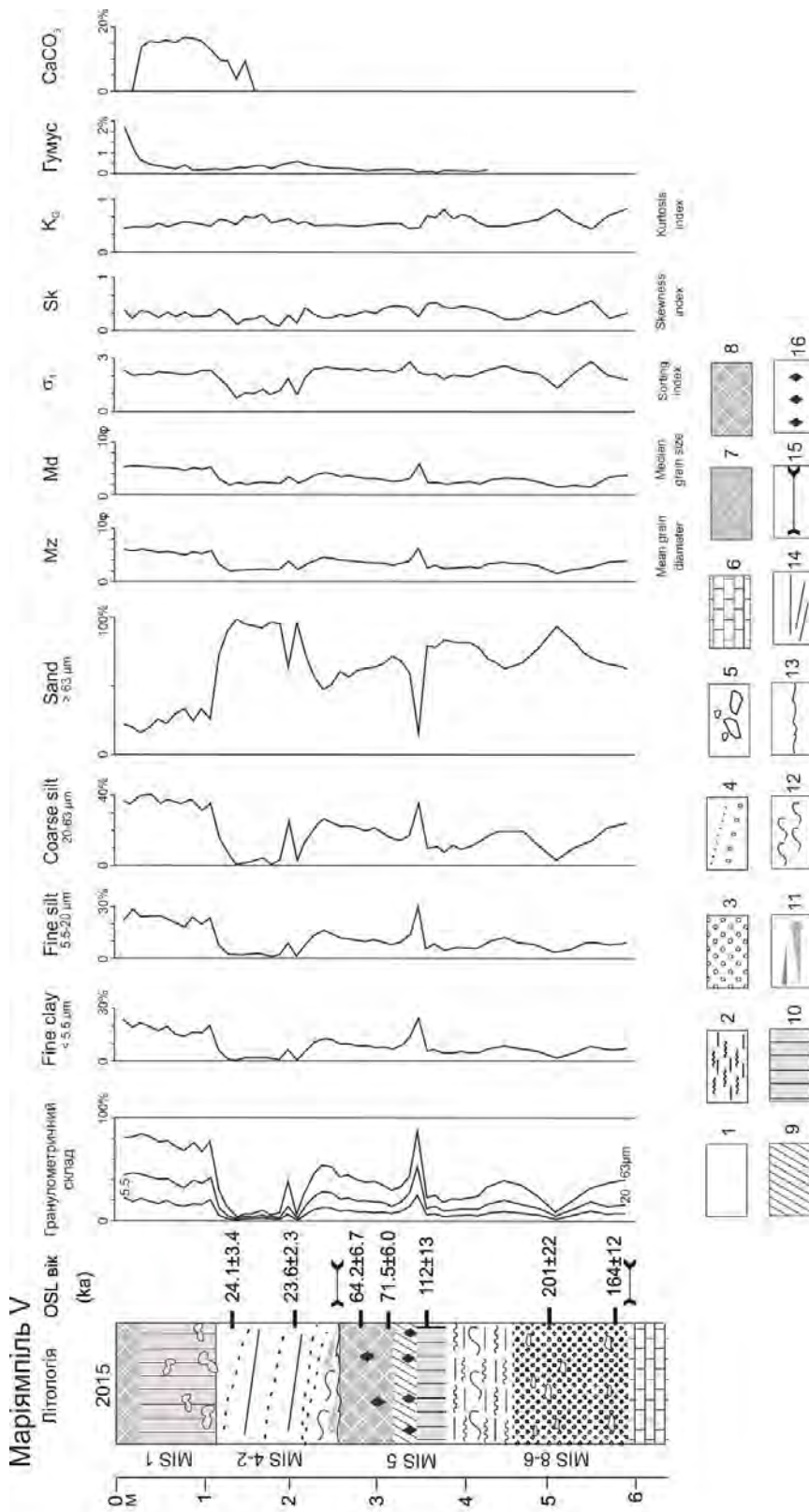

Рис. 5. Літологічні особливості лесово-грунтової серії середньопалеолітичної пам'ятки Маріямпіль V: 1 – лесоподібні відклади; 2 – пілувато-глинисті відклади; 3 – гравій; 4 – гравійно-галечникові включення; 5 – грубоуламкові включення; 6 – корінні породи; 7 – сучасний ґрунт; 8–10 – горохівський педокомплекс, генетичні горизонти: 8 – Н, 9 – Е, 10 – І; 11 – перевідкладений матеріал ґрунтових горизонтів; 12 – делювіально-соліфлюкційні відклади; 13 – ерозійна поверхня; 14 – седиментаційні структури; 15 – перерва в осадконагромадженні; 16 – археологічні артефакти

Fig. 5. Lithological features of loess-soil sequence of Middle Palaeolithic site of Mariampil V: 1 – loess-like deposit; 2 – silty-clayed deposits; 3 – gravel; 4 – sand/gravel insert; 5 – rock blocks & debris; 6 – bedrock; 7 – Holocene soil; 8–10 – Horokhiv pedocomplex: 8 – A-horizon, 9 – Et-horizon, 10 – Bt-horizon; 11 – redeposited material of soil horizons; 12 – deluvial-solifluctional deposits; 13 – erosional surface; 14 – bedding structures; 15 – hiatus; 16 – archaeological artifacts

- 0–0,20 *Орний шар*. Темно-сірі до чорних (7,5YR3/1) супіски, безкарбонатні, досить однорідні, щільні, з корінням рослин і ясним (за кольором) нижнім контактом.
- 0,20–1,10 Дуже специфічний *гумусний (H) горизонт* загального жовтувато-сірого (7,5YR6/4) кольору, супіщаний, з сучасними кротовинами і спальними камерами, заповненими головно гумусним матеріалом, діаметром до 15 см. З HCl породи не взаємодіють. Структура горизонту зерниста, з ясним нижнім контактом, за зміною кольору і з'явою закипання з HCl.
- 1,10–2,20 *Піски* жовті (10YR8/6). У верхній частині відносно однорідні, у нижній – ясно-шаруваті, що обумовлено тонкими (до 2 см) прошарками світлих, майже білих (10YR8/1) середньозернистих пісків, а також прошарками (до 10 см), збагаченими сірим (10YR7/2) супіщаним матеріалом. У нижній частині дуже зростає кількість крапкових і крупніших (до 2–3 мм) залізисто-манганових конкрецій.
Нижню частину описаних пісків (нижніх 0,3 м) можна розглядати і в складі наступного шару. Нижні прошарки пісків дуже оглеєні. На усю потужність піски бурхливо закипають з HCl.
1,3 м – OSL 1 – вік порід **24,1±3,4 тис. р.**
2,0 м – OSL 2 – вік порід **23,6±2,3 тис. р.**
- 2,20–2,60 *Надгорохівська соліфлюкційна пачка*, що складається з матеріалу головно лесового обліку, що містить лінзи і гнізда піску діаметром до 7 см, а також лінзи і гриви гумусованих супісків і пісків. У пачці велика кількість червоточин діаметром до 1,5 см, кротовин діаметром до 7 см. У нижній частині породи дуже оглеєні. Власне на цю оглеєну частину і припадає найбільша кількість червоточин. Весь матеріал шару закипає з HCl. В оглеєних супісках багато псевдоміцелію і залізисто-манганових крапкових новоутворень. Колір піщаних лінз і грив ясно-жовтий (10YR8/6), гумусованих пісків і супісків – світло-коричневий (10YR6/3), найпоширенішої лесової складової – жовтувато-сірий (10YR7/4). Ділянки оглеєння мають чіткий голубуватий відтінок (7,5YR7/2).
Нижній контакт хвилястий, за зміною кольору, загалом ясний.
- 2,60–4,30 *Горохівський викопний ґрунтовий комплекс* має добре виражений генетичний профіль (рис. 6).
- 2,60–3,40 *Гумусний (H) горизонт* потужністю 0,8 м складений пилюватими пісками загального сірого з коричневим відтінком (7,5YR5/3) кольору. У шарі, особливо у нижній частині, є дуже багато червоточин (до 2 см) заповнених жовтим піском. Є багато кротовин до 10 см. На усю потужність породи закипають з HCl. Є багато крапкових залізисто-манганових новоутворень. По всьому горизонту є гальки (до 3 см) доброї обкатаності головно з пісковіку. У нижній частині шару з'являється підзолиста присипка. Шар загалом досить щільний. Нижній контакт ясний, за зміною кольору.
2,8 м – OSL 3 – вік порід **64,2±6,7 тис. р.**
3,2 м – OSL 4 – вік порід **71,5±6,0 тис. р.**
- 3,40–3,60 (±0,05) *Елювіальний (E) горизонт* тонкопіщаний (пудра), білясто-сірого (7,5YR8/3) кольору. В шарі є поодинокі хвилясті лінзи темнішого світло-коричневого (7,5YR7/6) матеріалу. З HCl породи не закипають. Є поодинокі добре обкатані гальки пісковиків діаметром до 3 см і крапкові чорні залізисто-манганові новоутворення і конкреції до 2 мм.

Нижній контакт ясний, за зміною кольору і щільності порід. Породи стають щільнішими. З шаром пов'язаний *мустьєрський культурний горизонт*. Артефакти розсіяні по усьому шару. За О. Ситником – це віковий аналог горизонту III Єзуполя I.

3,55 м – OSL 5 – вік порід 112 ± 13 тис. р.

3,60–4,30 *Львівський (I) горизонт* горохова неоднорідний. Можна виділити дві частини: I' – 0,25 м; I'' – 0,45 м.

3,60–3,85 *Горизонт I'* потужністю 0,25 м складений глинистими пісками червонувато-коричневого (7,5YR6/6) кольору. Піски неоднорідні, щільні, переповнені чорними крапковими конкреціями до 2 мм. Містять велику кількість білястої кремнистої присипки. З HCl породи не взаємодіють. Є поодинокі невеликі (до 2 см, рідко більше) гальки пісковиків карпатського походження.

3,85–4,30 *Горизонт I''* потужністю 0,45 м. Це також червонувато-коричневі (7,5YR6/6) піски, щільні, з великою кількістю добре обкатаної гальки, різноорієнтованої, головню пісковики діаметром до 5–7 см.

Перехід ясний, за зміною кольору і зменшенням кількості гальок.

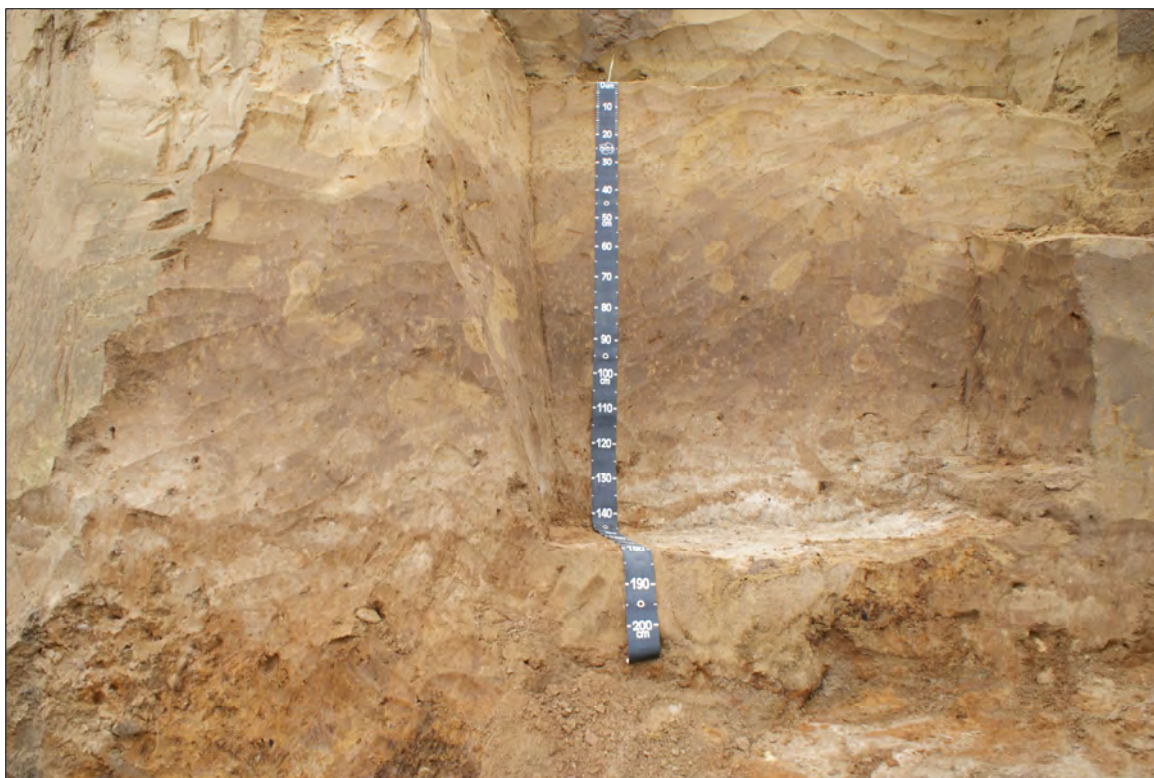

Рис. 6. Горохівський викопний ґрунтовий комплекс середньопалеолітичної пам'ятки Мар'ямпіль V
Fig. 6. Horokhiv fossil soil complex of Middle Paleolithic site of Mariampil V

4,30–5,50

Строкато забарвлена пачка, головню піщаниста, шарувата. В кольорі переважає ясно-жовтий (7,5YR7/6) і світло-жовтий з великою кількістю мангану, через що горизонт набуває темного відтінку. Головними породами пачки є грубі супіски і супіски важчого гранулометричного складу. Але усі вони дуже опіщанені. Шаруватість підкреслюється манганом, лінзами грубого галечникового матеріалу потужністю до 10 см і

більше. Особливо багато цього матеріалу біля нижнього контакту шару, де також є крейдові включення.

Нижній контакт ясний, літологічний.

5,0 м – OSL 6 – вік порід **201±22 тис. р.**

5,50–5,80

Горизонт *пісків* потужністю 0,3 м, які мають локальне (спорадичне) залягання. Породи шаруваті, переповнені чорними крапковими залізо-мангановими новоутвореннями, з HCl не взаємодіють. Колір пісків темно-жовтий з зеленкуватим відтінком (10YR7/6).

5,7 м – OSL 7 – вік порід **164±12 тис. р.**

З глибини 5,80 м

Піски залягають на нерівній поверхні *корінних крейдових окременілих вапняків сенонського віку*. Кар'єрними роботами розкрито до 5 м цих вапняків. Вапняки закарстовані, Карстові лійки невеликі, їхня глибина і максимальний діаметр близько 1,5 м. Вони заповнені головно алювіальними пісками і галечниками.

Необхідно підкреслити, що підгорохівська частина розрізу Маріямполь V дуже строката за будовою і літологічним складом, змінюються також потужності порід. В окремих розчистках спостерігаємо до 1 м опіщаних лесів, на яких і сформований горохівський викопний ґрунтовий комплекс, в інших – переважають глинисті і різнозерністі піски, які вміщують значну кількість добре обкатаної гальки карпатських пісковиків (до 4–5 см і більше) і складнодеформовані темно-сірі, майже чорні (7,5YR3/2) лінзи суглинків, ймовірно, денудованого гумусного горизонту одного із коршівських ґрунтів (MIS 7). Потужність лінз до 20 см, протяжність – до 1 м і більше.

Рис. 7. Соліфлюкційні деформації ярмолинського палеокріогенного етапу (MIS 6)

Fig. 7. Solifluction deformations of Yarmolyntsi palaeocryogenic stage (MIS 6)

Коршівський комплекс був сформований, очевидно, на алювії (MIS 8) четвертої (мар'ямпільської) тераси Дністра. Він зберігся лише на ділянках заглиблення верхньокрейдових вапняків, максимальна потужність близько 1 м. Складений алювій крупноуламковим матеріалом з максимальними розмірами уламків до 20 см і більше. У складі крупноуламкового матеріалу переважають пісковики, зустрічаються також кварц, сенонські вапняки і силіцити, у наповнювачі – піски.

Східніше головної розчистки підгорохівська пачка інтенсивно соліфлюкційно деформована (рис. 7). У глинистих пісках є кілька лінз і грив дуже озалізненних (із-за цього червонувато-бурих) і майже чорних (оманганованих?) порід. Лінзи і гриви загалом похилені на схід. Їхня потужність змінюється від 4–5 до 20 см і більше за протяжності до 1 м і більше. Є усі підстави стверджувати, що соліфлюкційні деформації пов'язані з надкоршівським (ярмолинецьким) палеокріогенним етапом.

ОПИС АРХЕОЛОГІЧНОГО МАТЕРІАЛУ

Планіграфія. Деяке скупчення артефактів відзначено в центральній частині північної стінки кар'єру (рис. 8). Культурний шар виглядає геологічно не порушеним, тому стаціонарні дослідження на пам'ятці можуть дати цікаву планіграфічну інформацію. Треба відзначити також факт наявності у культурному шарі зруйнованого вогнища, на що вказують, окрім вугликів та перепалених кісточок, також чотири кремені, що перебували у вогні.

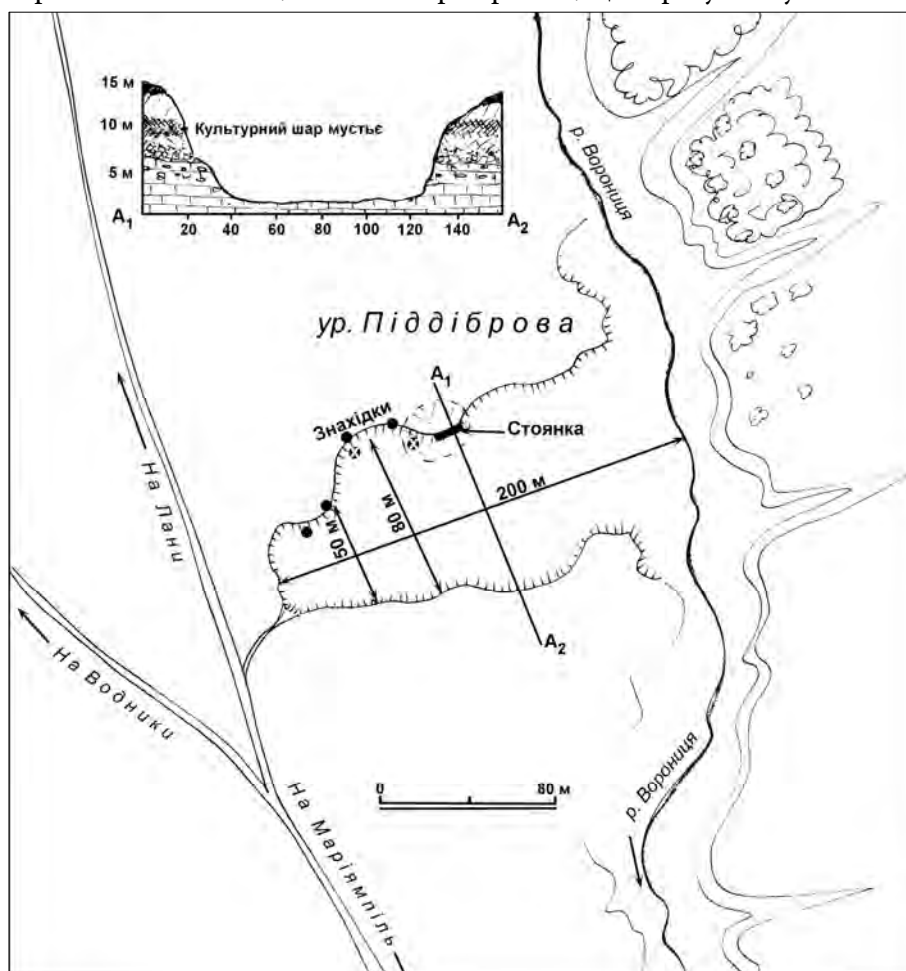

Рис. 8. 2014. Схема кар'єру, де розташована палеолітична пам'ятка Мар'ямпіль V, і схематичний профіль по лінії A₁-A₂

Fig. 8. 2014. Scheme of the quarry, where Palaeolithic site Mariampil V is situated and its schematic profile by the line A₁-A₂

Фауна. Кісток тварин не виявлено, але трапляються перепалені дрібні кісточки.

Сировина. Усі артефакти виготовлені з якісного сірого кременю, що залягає на місці – орієнтовно 2 м глибше культурного шару, у вапняках верхньої крейди. Це сенонський кремій, що широко розповсюджений власне у верхньодністерському регіоні. Крем'яні конкреції розміром від 5–7 до 20 см і більше в поперечнику зустрічаються в кар'єрі у великій кількості.

Стан збереження артефактів. Усі кремені мають дрібне заполірування поверхні, що пояснюється заляганням матеріалів у супіщаній пачці горохівського педокомплексу. Гострі краї у них добре збережені. Патина відсутня. Кілька кременів побували у вогні і мають характерну потріскану поверхню.

Технологія та типологія. Загальна опрацьована колекція – 26 крем'яних предметів з культурного шару – складається з таких головних категорій: пренуклеуси – 1 екз., нуклеуси – 2, знаряддя – 3, пластини – 3, відщепи – 6, уламки дрібні – 2, скалки-луски – 9 екз. Наявність дрібних лусок вказує на місцеве розщеплення сировини. Крім того, виявлено дрібні вуглики від вогнища та фрагменти перепалених кісток тварин.

Пренуклеус – з сірого (в крапинку) туронського кременю, який порівняно рідко трапляється у регіоні. Це єдиний виріб з такої сировини в аналізованій колекції – більша половина фігурної конкреції вкрита сірою кальцитовою кіркою. На ядрищі сформована невелика ударна площадка, частково фасетована на одному з країв. З неї проведено 1–2 зняття, які виявилися аморфними і глибокими, загалом дефектними. В нижній широкій частині заготовки виготовлена ще одна площадка, з якої відокремлено кілька масивних сколів (рис. 9), також неякісних. Більша частина поверхні преформи вкрита кіркою. Розміри: 9,4×10,5×4,7 см.

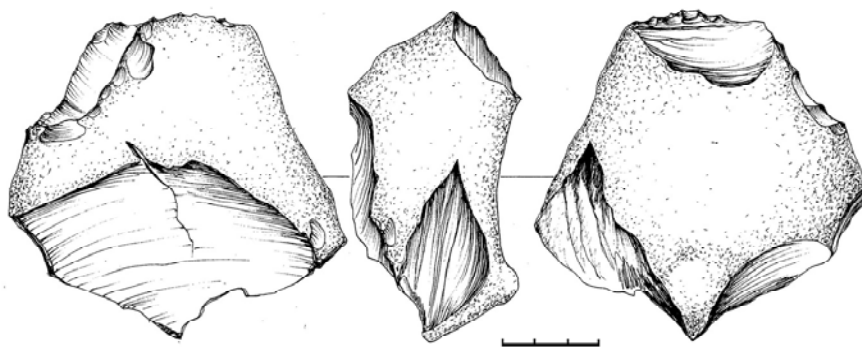

Рис. 9. Мар'ямпіль V. 2014. Пренуклеус
Fig. 9. Mariampil V. 2014. Pre-core

Нуклеуси. Два добре збережені ядрища з культурного шару демонструють головні принципи первинного розщеплення. Перше з них (рис. 10, 1) належить до типу радіальних плоских, доцентрових чи дископодібних, левалузького принципу розщеплення. Про останнє свідчать два останні негативи від головних сколів, які мають порівняно більші розміри і підправлені ударні площадки. Однак обидва ці зняття виявилися невдалими, оскільки не було отримано великого пластинчастого сколу – запланованого левалузького продукту. Зворотна сторона оббита дрібними оформлювальними зняттями, за винятком невеликого випуклого фрагменту з кіркою. Ударні площадки містяться по периметру, в кількох місцях – дрібнофасетовані. Розміри нуклеуса: 8,5×5,8×3,6 см.

Друге ядрище (рис. 10, 2) належить до типу конвергентних плоских трикутних, з головною ударною площадкою на широкому краю заготовки преформи і допоміжною площадкою на протилежному гострому краю. Головна ударна площадка оформлена широкими зняттями та дрібним прикраєвим фасетуванням. Такі нуклеуси були націлені на відокремлення загалом видовжених трикутних вістер та пластин з натуральним обушком-площадкою. Розміри: 7,2×5,8×2,8 см.

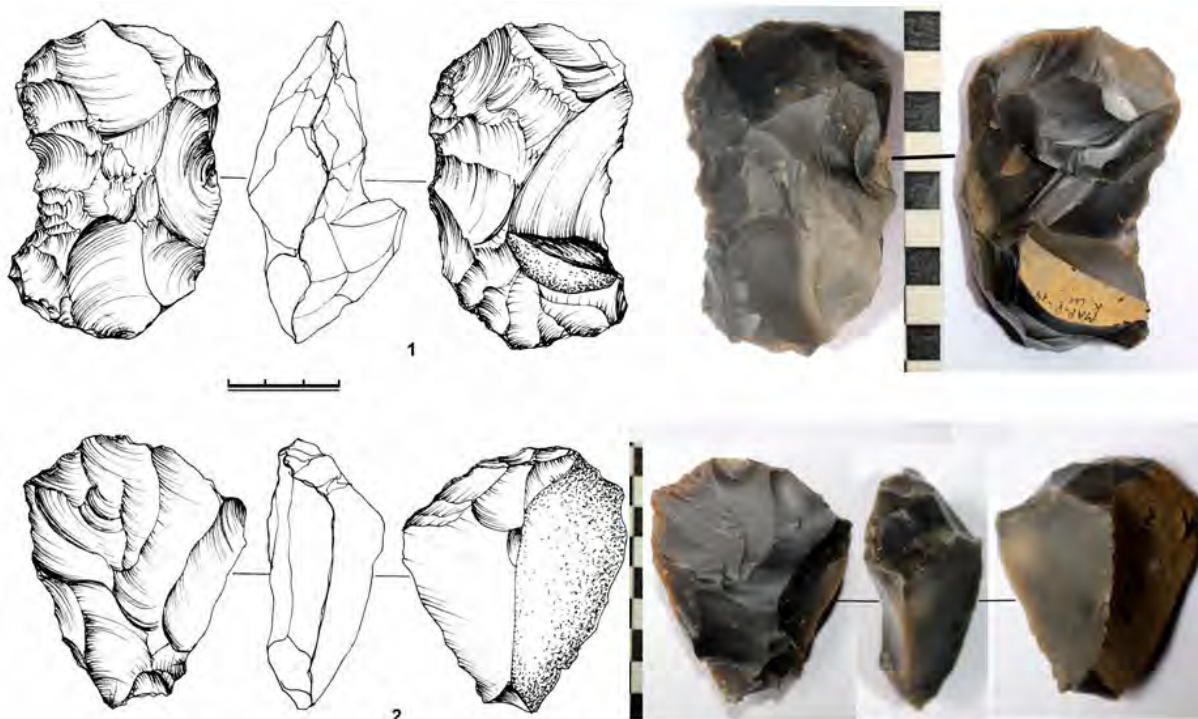

Рис. 10. Мар'ямпіль V. 2014. Нуклеуси
Fig. 10. Mariampil V. 2014. Cores

Знаряддя праці представлені двома ножеподібними і одним скребкоподібним інструментами. Скребкоподібне знаряддя (рис. 11, 1) можна кваліфікувати також і як масивне поперечно-випукле скребло. Воно виготовлене на великому овалному напівпервинному відщепі з випуклою спинкою, майже повністю вкритою шорсткою конкреційною кіркою. Його розміри: 9,2×6,5×2,4 см. Ударна площадка тупа, двогранна. Робочий край на поперечному боці має звивистий вигляд – частково випуклий, частково ввігнутий. Лише випукла ділянка має круту, майже прямовисну ретуш, що формує скребкоподібний край. Мікроретуш помітна і на прямому поздовжньому краю, хоча така ретуш могла виникнути і внаслідок використання у роботі.

Ножеподібним знаряддям є видовжена пластина (рис. 11, 2) з обушком-площадкою і гострим лезом на протилежному поздовжньому краю. На лезі помітні сліди використання у трудових операціях – локалізована мікроретуш. Ударна площадка випукла, фасетована. Розміри пластини: 10,5×2,7×0,9 см. На спинці заготовки залишилися два широкі негативи конвергентного типу.

Другий ніж має вигляд дволезового інструмента (рис. 11, 3). На жаль, зберіглася лише медіальна частина видовженого левалузького сколу з паралельно-біпоздовжньою системою розщеплення. На обох прямих лезах наявні сліди використання у вигляді дрібної крайової мікроретуші. Характерно, що скол має звужену основу і дещо розширену термінальну частину.

Інші предмети в колекції дрібні і мало показові. Окремі пластини фрагментовані (рис. 11, 4, 5). Відщепи також невеликі, радіального та поздовжньо-паралельного принципу розщеплення (рис. 11, 6, 7).

Треба відзначити також факт наявності у культурному шарі зруйнованого вогнища, на що вказують, окрім вугликів та перепалених кісточок, також чотири кремені, що перебували у вогні.

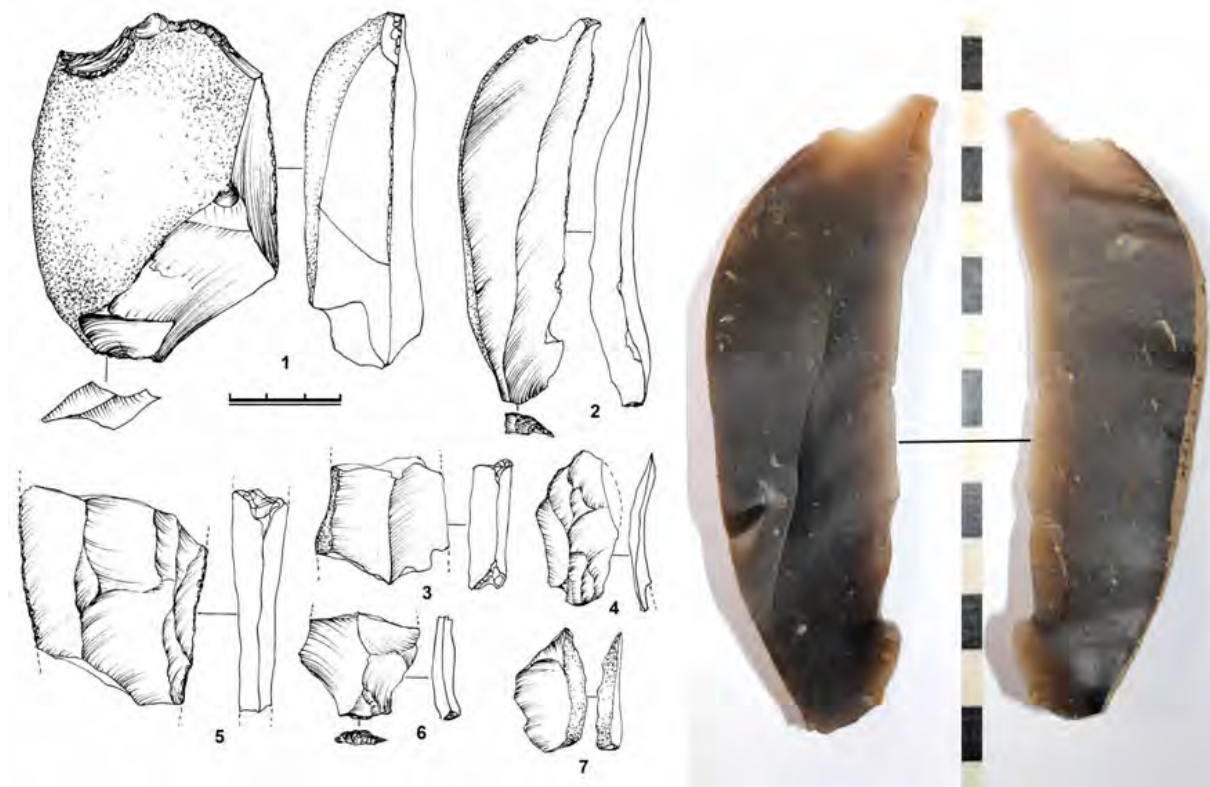

Рис. 11. Мар'ямпіль V. 2014. Крем'яні вироби з культурного шару
Fig. 11. Mariampil V. 2014. Flint artifacts from cultural layer

Отже, тут виявлена досить показова колекція, яка включає плоскі радіальні нуклеуси, вістря (фрагменти), скребла та ножі на відщепках і пластинах, які складають єдиний левалуза-мустьєрський культурний комплекс разом із шаром III Єзуполя I і шаром IV Мар'ямполя I.

Абсолютні датування порід середньопалеолітичної стоянки Мар'ямпіль V проведено методом OSL у лабораторії університету Марії Кюрі-Склодовської (м. Люблін, РП) аналітиком К. Стандзіковським. Отримані дати наведено на рис. 5. Для горохівського викопного ґрунтового комплексу, який містить культурний шар цієї пам'ятки, є три дати: 64,2±6,7, 71,5±6,0, 112±13 тис. р. тому.

Аналоги та порівняння. Матеріал технічно, типологічно, культурно та стратиграфічно абсолютно аналогічний до шару III Єзуполя I (рис. 12, 13) [Сурек, Ситник, 2002] та шару IV Маріямполь I, що свідчить про досить потужний осередок проживання у цьому районі неандертальських громад. Також подібний археологічний матеріал простежується у комплексах мустьє молодовських стоянок [Черниш, 1982, 1987], частково у матеріалах Кетрос [Анисюткин, 1981].

Рис. 12. Пластини з локалізованою вентральною ретушшю з культурного шару Маріямполь V (1) і культурного шару III Єзуполя I (2)

Fig. 12. Blades with localised ventral retouch from cultural layer of Mariampil V (1) and from cultural layer III of Yezupil I (2)

Рис. 13. Нуклеуси з культурного шару Маріямполь V (1) і культурного шару III Єзуполя I (2)

Fig. 13. Cores from cultural layer of Mariampil V (1) and from cultural layer III of Yezupil I (2)

Дослідження середньопалеолітичної стоянки Мар'ямпіль V лише розпочато, але вже зрозуміло її важливість і наукове значення для вивчення середнього палеоліту цього регіону. На жаль, стоянка може бути знищена кар'єрними роботами, незважаючи на неодноразові офіційні звернення до дирекції ВАТ "Івано-Франківськцемент", а також відповідних обласних установ, які відповідають за збереження історико-культурної спадщини. Пам'ятка дуже перспективна для подальших досліджень і може стати опорною поряд з низкою інших палеолітичних стоянок Галицького Придністер'я (Єзупіль I, Колодіїв, Мар'ямпіль I та ін.).

ЛІТЕРАТУРА

- Анисюткин Н.К.* (1981). Археологическое изучение мустьерской стоянки Кетросы // Кетросы. Мустьерская стоянка на Среднем Днестре. – М.: Наука. – С. 7–53.
- Археологічні пам'ятки Прикарпаття і Волині кам'яного віку (1981). – К.: Наук. думка. – С. 15.
- Клапчук М.Н.* (1973). Поиски палеолитических местонахождений в Прикарпатье // Археологические открытия 1972 г. – М.: Наука. – С. 286.
- Клапчук М.Н.* (1983). Новые данные о палеолите и мезолите Прикарпаття // Советская археология. – № 4. – С. 103–117.
- Клапчук М.Н., Микитенко Л.Н.* (1976). Новые данные о палеолите в Ивано-Франковской области // Археологические открытия 1975 г. – М.: Наука. – С. 335.
- Клапчук М.Н., Микитенко Л.Н., Томенчук Б.П.* (1975). Исследование в Тлумачском районе // Археологические открытия 1974 г. – М.: Наука. – С. 287.
- Мацкевой Л.Г., Артюх В.С., Василенко Б.А.* (1976). Исследование Прикарпатской экспедиции // Археологические открытия 1975 г. – М.: Наука. – С. 360.
- Полянський Ю.* (1929). Подільські етюди: тераси, леси і морфологія Галицького Поділля над Дністром // 36. матем.-природ.-лікар. секції НТШ. – Т. 20. – 191 с.
- Раскатов Г.И.* (1953). К вопросу о четвертичной фауне, флоре и палеолите Восточных Карпат, Передкарпаття и Закарпаття // Бюллетень Комиссии по изучению четвертичного периода. – М. – № 18. – С. 64–75.
- Ситник О.* (2000). Середній палеоліт Поділля. – Львів. – 372 с.
- Ситник О.С., Богуцький А.Б., Кулаковська Л.В.* (1996). Стратифіковані пам'ятки палеоліту в околицях Галича // Археологія. – № 3. – С. 86–97.
- Черныш А.П.* (1982). Многослойная палеолитическая стоянка Молодова I // Молодова I. Уникальное мустьерское поселение на Среднем Днестре. – М.: Наука. – С. 6–102.
- Черныш А.П.* (1987). Эталонная многослойная стоянка Молодова V. Археология / Многослойная палеолитическая стоянка Молодова V. Люди каменного века и окружающая среда. – М.: Наука. – С. 7–93.
- Cyrek K., Sytnik A.* (2002). Paleolit Naddniestrza halickiego // Studia Geologica Polonica. Czwartorzęd Europy Środkowej. – Część III (pod redakcją T. Madeyskiej). – Kraków. – Vol. 119. – S. 293–312.
- Łanczont M., Fedorowicz S., Kusiak J., Bogucki A., Sytnik O.* (2009). TL age of loess deposits in the Jezupil I Palaeolithic site on the upper Dnister River (Ukraine) // Geologija. – Vol. 51. – No 3–4(67–68). – P. 86–96.
- Łanczont M., Madeyska T., Bogucki A., Mroczek P., Hołub B., Łącka B., Fedorowicz S., Nawrocki J., Frankowski Z., Standzikowski K.* (2015). Środowisko abiotyczne paleolitycznej ekumeny strefy pery- i metakarpackiej / Paleolityczna ekumena strefy pery- i metakarpackiej / red. M. Łanczont, T. Madeyska. – Lublin: Wydawnictwo UMCS. – S. 55–458.
- Sytnik A., Bogucki A., Madejska T.* (1998). Mustierskie stanowisko Jezupil koło Halicza nad Dniestrem: stratygrafia i kultura // Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego. – Rzeszów. – T. XIX. – P. 5–15.
- Sytnik O.* (2015). Paleolit Przedkarpacia i Podola: kontekst archeologiczny, geochronologiczny, kulturowy / Paleolityczna ekumena strefy pery- i metakarpackiej / red. M. Łanczont, T. Madeyska. – Lublin: Wydawnictwo UMCS. – S. 691–835.

REFERENCES

- Anisiutkin, N.K. (1981). Arkheologicheskoe izuchenie musterskoi stoiianki Ketrosy. In *Ketrosy. Musterskaia stoiianka na Srednem Dnestre (7–53)*. Moskva: Nauka (in Russian).
- Arkheolohichni pam'iatky Prykarpattia i Volyni kam'ianoho viku (1981). Kyiv: Naukova dumka, 15 (in Ukrainian).
- Klapchuk, M.N. (1973). Poiski paleoliticheskikh mestonakhozhdenii v Prikarpatie. *Arkheologicheskie otkrytiia 1972 g.* Moskva: Nauka, 286 (in Russian).
- Klapchuk, M.N. (1983). Novye dannye o paleolite i mezolite Prikarpatia. *Sovetskaia arkheologiiia, 4*, 103–117 (in Russian).
- Klapchuk, M.N., & Mikitenko, L.N. (1976). Novye dannye o paleolite v Ivano-Frankovskoi oblasti. *Arkheologicheskie otkrytiia 1975 g.* Moskva: Nauka, 335 (in Russian).
- Klapchuk, M.N., Mikitenko, L.N., & Tomenchuk, B.P. (1975). Issledovanie v Tlumachskom raione. *Arkheologicheskie otkrytiia 1974 g.* Moskva: Nauka, 287 (in Russian).
- Matckevoi, L.G., Artiukh, V.S., & Vasilenko, B.A. (1976). Issledovanie Prikarpat'skoi ekspeditsii. *Arkheologicheskie otkrytiia 1975 g.* Moskva: Nauka, 360 (in Russian).
- Polański, Yu. (1929). Podil'ski etiuudy: terasy, lesy i morfolohiia Halytskoho Podillia nad Dnistrom. *Zbirnyk matematychno-pyrodopysno-likarskoi sekti NTSh, 20*, 191 pp. (in Ukrainian).
- Raskatov, G.I. (1953). K voprosu o chetvertichnoi faune, flore i paleolite Vostochnykh Karpat, Peredkarpatia i Zakarpatia. *Biulleten Komissii po izucheniiu chetvertichnogo perioda, 18*. Moskva, 64–75 (in Russian).
- Sytnyk, O. (2000). *Serednii paleolit Podillia*. Lviv, 372 pp. (in Ukrainian).
- Sytnyk, O.S., Bogucki, A.B., & Kulakovska, L.V. (1996). Stratyfikovani pam'iatky paleolitu v okolytsiakh Halycha. *Arkheolohiia, 3*, 86–97 (in Ukrainian).
- Chernysh, A.P. (1982). Mnogosloinaia paleoliticheskaiia stoiianka Molodova I. In *Molodova I. Unikalnoe musterskoe poselenie na Srednem Dnestre (6–102)*. Moskva: Nauka (in Russian).
- Chernysh, A.P. (1987). Etalonnaia mnogoslainaia stoiianka Molodova V. *Arkheologiiia*. In *Mnogoslainaia paleoliticheskaiia stoiianka Molodova V. Liudi kamennogo veka i okruzhaiushchaia sreda (7–93)*. Moskva: Nauka (in Russian).
- Cyrek, K., & Sytnik, A. (2002). Paleolit Naddniestrza halickiego. *Studia Geologica Polonica, 119. Czwartorzęd Europy Środkowej. Część III*. Kraków, 293–312 (in Polish).
- Łanczont, M., Fedorowicz, S., Kusiak, J., Boguckij, A., & Sytnyk, O. (2009). TL age of loess deposits in the Yezupil I Palaeolithic site on the upper Dniester River (Ukraine). *Geologija, 51* (3–4(67–68)), 86–96.
- Łanczont, M., Madeyska, T., Bogucki, A., Mroczek, P., Hołub, B., Łącka, B., Fedorowicz, S., Nawrocki, J., Frankowski, Z., & Standzikowski, K. (2015). Środowisko abiotyczne paleolitycznej ekumeny strefy pery- i metakarpackiej. In M. Łanczont & T. Madeyska (Eds.), *Paleolityczna ekumena strefy pery- i metakarpackiej (55–458)*. Lublin: Wydawnictwo UMCS (in Polish).
- Sytnik, A., Bogucki, A., & Madeyska, T. (1998). Mustierskie stanowisko Jezupil koło Halicza nad Dniestrem: stratygrafia i kultura. *Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego, XIX*. Rzeszów, 5–15 (in Polish).
- Sytnyk, O. (2015). Paleolit Przedkarpacia i Podola: kontekst archeologiczny, geochronologiczny, kulturowy. In M. Łanczont & T. Madeyska (Eds.), *Paleolityczna ekumena strefy pery- i metakarpackiej (691–835)*. Lublin: Wydawnictwo UMCS (in Polish).

Стаття: надійшла до редакції 11.10.2016
прийнята до друку 20.10.2016

MARIAMPIL V – A NEW MIDDLE PALAEOLITHIC SITE IN HALYCH-DNISTER REGION

Olexandr SYTNYK¹, Andriy BOGUCKI², Maria ŁANCZONT³, Olena TOMENIUK^{1,2},
Ruslan KOROPETSKYI¹, Karol STANDZIKOWSKI³, Przemysław MROCZEK³

¹ Ivan Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies of NAS of Ukraine,
Vynnychenka Str., 24, 79008, L'viv, Ukraine, e-mail: ruskor@ukr.net

² Ivan Franko National University of Lviv,
P. Doroshenko Str., 41, 79000, Lviv, Ukraine, e-mail: pleistocene@ukr.net, prostolena.87@ukr.net

³ Maria Curie-Skłodowska University,
Kraśnicka Str., 2 cd, 20718, Lublin, Poland, e-mail: lanczont@poczta.umcs.lublin.pl,
karol.standzikowski@poczta.umcs.lublin.pl, loess@poczta.umcs.lublin.pl

Geological structure and archaeological material of recently discovered Middle Paleolithic site Mariampil V, whose cultural layer is associated with an eluvial horizon of Horokhiv fossil soil complex (MIS 5), is presented in the article. The cultural horizon of the site was found in 2014. It is geologically undisturbed. More than 50 artifacts and the remains of ruined fireplace were found in the cultural layer. The presence of the last one is witnessed besides small pieces of charcoal and burnt bone by four flint artifacts which were on fire. Total examined collection of cultural layer consists of the following major categories: pre-cores, cores, tools, blades, flakes, small fragments, debris. The presence of small debris indicates local flint-knapping.

According to OSL-dating the dates $64,2 \pm 6,7$, $71,5 \pm 6,0$ kyr BP were obtained for humus horizon of Horokhiv fossil soil complex, and 112 ± 13 kyr BP – for eluvial one.

Archaeological material from Middle Paleolithic site Mariampil V technically, typologically, culturally and stratigraphically is completely similar to layer III of Yezupil I and layer IV of Mariampil I that witnessed the presence of a quite large centre of habitation of Neanderthal communities in this region.

Key words: Middle Paleolithic, Paleolithic site, Halych-Dnister region, terraces, Horokhiv fossil soil complex, MIS 5, OSL-dating.